

de år, hvor landet for anden gang hær- gedes af en stor politisk kamp om for- svarsspørgsmålet. De radikales antimili- taristiske stilling herunder er velbe- kendt; mindre kendt er derimod de haarde indre kampe, der foregik in- den for partiet sideløbende med det storpolitiske spil. På den ene side stod den københavnske, stærkt intellektuelt prægede, gruppe omkring P. Munch og på den anden de gamle venstrereform- politikere, der i januar 1905 dannede partiet Folketingets Venstre. Det var folk som C. Th. Zahle og Slengerik, alle stærkt forankret i venstres gamle ideer og derfor af et mere moderat tilsnit.

Ved at dykke ned i arkivstoffet, sær- lig i Ove Rodes efterladte papirer, har Kaarsted givet et udmærket billede af de ofte meget skarpe indre brydnin- ger på forsvarets område indtil den munchske opfattelse sejrede omkring 1910. Af særlig stor interesse er bre- vene mellem Ove Rode og P. Munch. De belyser i lige høj grad de to per- sonligheder og de spændte interne for- hold i partiet. Man kunne blot have ønsket, at disse breve i langt større udstrækning var blevet direkte citeret i stedet for at refereres. Den indirekte gengivelse tager duften af det gode kildemateriale.

Den væsentligste kritik, der kan ret- tes mod Kaarsteds bog er imidlertid den, at emnet er taget for snævert op eller rettere ikke rigtigt uddybet til bunds. Hermed menes ikke, at der burde være flere detaljer, men der- imod, at man mangler en nærmere ud- redning af den dybere baggrund for de fremstillede opfattelser og hand- linger. Et menneske eller en gruppes holdning til spørgsmålet om fædrelandets forsvar er en overordentlig kom- pliceret affære, der stikker langt dy- bere end blot til det rent praktiske problem om op- eller nedrustning. I langt højere grad end ved noget andet politisk spørgsmål kommer menneske- lige momenter ind. Følelser, milieu,

forudsætninger og påvirkning spiller en afgørende rolle, fordi spørgsmålet er af en så subjektiv karakter. En mands forsvarsopfattelse er derfor ikke udtrykt alene ved at redegøre for hans stilling til f. eks. Tyskland, neu- tralitet og til Københavns befæstning – her bevæger man sig på overfladen uden at stikke hul på isen og se efter, hvad det egentlig er, der bærer den. Ligesom forsvarskampen på Estrups tid var dens fortsættelse under I. C. Christensen, Neergaard og Zahle næ- sten kun et symbol for dybtgående brydninger i samfundet. Var forsvars- kampen derfor blevet ridset op på en storpolitisk horisont, havde man fået et indblik i de sociale og ideologiske brydninger, der bar kampen oppe, og sikkert også fået den egentlige forkla- ring på mange af periodens udtalelser og begivenheder.

Kristian Hvidt

Hans Vald. Gregersen og Peter Kr. Iversen (red.): Bjolderup sogns hi- storie (Eget forlag, 1951-56). 465 s.

Hovedmanden bag denne, Nordsles- vigs nyeste sognehistorie er en af landsdelens flittigste og mest alsidige yngre historikere, adjunkt Hans Vald. Gregersen, der er født i Bjolderup sogn. Han har i væsentlig grad æren af, at bogen overhovedet er blevet til virkelighed, han har sammen med for- manden for Historisk Samfund for Sønderjylland, arkivar Peter Kr. Iver- sen, forestået redaktionen af det digre værk, og han har endelig bidraget til det med en række centrale afsnit. Med- arbejderne har iøvrigt været kirkehi- storikeren, provst dr. theol. Jens Holdt, der ligeledes er hjemmehørende i Bjol- derup sogn, sognets præst, Hans Mad- sen, samt to af dets lærere, Hans J. Bertelsen og Jakob Holdt.

Man kunde frygte, at bogen med så mange medarbejdere havde fået et løst og usammenhængende præg, så

meget mere som den er opdelt i ikke færre end henimod 30 afsnit. Det stik modsatte er imidlertid tilfældet, idet indholdet i udpræget grad fremtræder som en helhed. Det er et forhold, de to redaktører har megen ære af, ganske ligesom de fortjener megen ros såvel for bogens storartede udenværker – ikke mindst de fyldige kildehenvisninger og de omhyggeligt udarbejdede registre – som for dens mange og velvalgte illustrationer og for dens hele ydre fremtræden, der er ganske overordentlig tiltalende.

Det vil føre for vidt her at gå i enkeltheder m. h. t. indholdet. Det må være tilstrækkeligt at fastslå, at det gennemgående ligger på et for en sognehistorie ikke helt almindeligt niveau. Dette er angivet af de to faghistorikere blandt medarbejderne, men det er på smukkeste måde holdt af de lokale bidragydere. Blandt dem bør specielt nævnes førstelærer Bertelsen, der tegner sig for op imod halvdelen af bogens indhold, og som bl. a. har givet en overordentlig fyldig og særdeles instruktiv skildring af udviklingen indenfor sognets landbrug og øvrige erhverv. Værket giver i det hele taget en virkelig afrundet skildring af sognets historie fra de ældste tider til genforeningen, bygget på et omfattende kildemateriale, set i relation til den almindelige udvikling og fremstillet både livfuldt og fængslende.

Alt i alt foreligger her en sognehistorie, som tæller blandt de bedste Nord-slesvig, ja, hele landet som helhed, ejer, et værk, som i lige grad kan være sognets befolkning og den historiske forskning til berigelse, og som langt fremover vil kunne tjene som mønster og incitament for enhver, der beskæftiger sig med studiet af sønderjysk lokalhistorie.

Aage Bonde.

H. K. Kristensen: Nørre Nebel og Lydum sogne. Udgivet af et udvalg. (I kommission hos Viggo Nielsen, Nr. Nebel, 1958). 374 s.

Sønderjylland og Vestjylland er nok de dele af Danmark, hvor der arbejdes flittigst med den lokale historie. En lang række købstad- og sognehistorier fra disse egne har set lyset i de senere år, og blandt forfatterne har førstelærer H. K. Kristensen, Lunde, været en af de flittigste. I 1923 udsendte han sin første bog om Lunde sogn. Den efterfulgtes i 1935 af et stort værk om Outrup. I 1944 kom et digert arbejde om de 6 sogne i Øster Horne herred. Nu foreligger atter en sognebog om Nørre Nebel og Lydum.

Forfatteren har ikke taget sig arbejdet let. I 17 år har han sammen med et historisk udvalg for de to sogne forbedret udgivelsen af bogen. Resultatet er da også blevet et solidt og godt arbejde.

Bogen behandler oldtidsfund, kirker, præsterne, degne og skoler, fællesskab og udskiftning samt herregården Lydumgaard. Derefter følger en gennemgang af de enkelte bøndergårdes historie, og hvad der vides om fæstere og ejere. For de sidste 100 års vedkommende er stoffet her samlet af udvalgets medlemmer. Gårdejer Martin Jacobsen skriver meget levende om den kommunale historie efter 1841. Også andre afsnit skyldes ham, ligesom en række foreningsformænd har skrevet om deres foreninger. Endelig har H. K. Kristensen sammen med forskellige andre skrevet en del småstykker, om en trolddomssag mod en af-død, om handelsmanden og legatstifteren Chr. Vad m. m.

Hovedlæsset har H. K. Kristensen trukket. Karakteristisk for ham er den inderlige tilknytning til den vestjyske hjemstavn, den frejdige kritik, hvor han finder fejl hos tidligere forfattere, samt en sund skepsis over for værdien af såkaldte folkesagn. Hans skildring bygger på fund i marken og forsken i